

ΣΟΛΩΜΟΣ, ΚΑΒΑΦΗΣ, ΣΕΦΕΡΗΣ

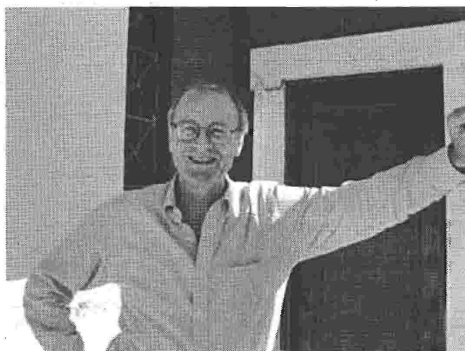
Η μυστική σοφία της ποίησης

Του ΒΑΣΙΛΗ Κ. ΚΑΛΑΜΑΡΑ

Το ονοματεπώνυμο του ομότιμου καθηγητή Νέας Ελληνικής Φιλολογίας στο Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης, Πίτερ Μάκριτς, έχει ταυτιστεί με τη μελέτη των νεοελληνικών κειμένων, που υπακούει στο είδος της γραμματικής της αφήγησης. Ανέκαθεν το βάρος της προσέγγισης του 62χρονου πανεπιστημιακού έπεφτε στη δομή του λογοτεχνικού έργου και τη γλώσσα του. Είναι γοητευμένος και δεν το κρύβει από την αφηγηματολογική θεωρία του Γάλλου καθηγητή λογοτεχνίας στη Σορβόνη, Ζεράρ Ζενέτ (γενν. 1930).

Η κριτική του προσέγγιση έχει επηρεαστεί επίσης από τις ιδέες των Ρώσων φραμαλιστών (του Ρόμαν Γιάκομπσον επί παραδείγματι), καθώς και από τις «υποβλητικές» -όπως τις χαρακτηρίζει- θεωρίες του Μιχαήλ Μπαχτίν. Με αυτά τα επιστημονικά εργαλεία μελέτησε τους τρεις ποιητές-κόμβους της ελληνικής ποίησης: στον τόμο «Εκμαγεία της ποίησης: Σολωμός, Καβάφης, Σεφέρης» («Εστία», σελ. 431, ευρώ 23), που κυκλοφόρησε μόλις πριν από λίγες μέρες, περιλαμβάνονται δεκατρείς μελέτες που έγραψε κατά το διάστημα των τελευταίων είκοσι ετών.

Γιατί, όμως, έδωσε ο Πίτερ Μάκριτς αυτό τον τίτλο στον νεοεκδοθέντα τόμο; «Για μένα η ποίηση (και ιδίως η ποίηση

Ο Πίτερ Μάκριτς, καθηγητής Νέας Ελληνικής Φιλολογίας στην Οξφόρδη, μελετά τους τρεις ποιητές-κόμβους

«Ο ποιητικός λόγος είναι πρωταρχικός, ενώ ο κριτικός λόγος είναι δευτερογενής», αποφαινεται ο Βρετανός πανεπιστημιακός

των Σολωμού, Καβάφη και Σεφέρη», εξηγεί, «είναι πηγή μυστικής σοφίας, απόθεμα κρυφής γνώσης. Και βέβαια ο ίδιος δεν υπαινίσσεται οποιαδήποτε μυστικιστική ή αποκρυφιστική θεωρία ή δόγμα π.χ., αν και, ως γνωστόν, υπήρξαν πολλοί ποιητές που εκδήλωσαν ενδιαφέρον για τον αποκρυφισμό».

Και συνεχίζει τον συλλογισμό του, αντιμετωπίζοντας το ποίημα ως ένα αίνιγμα που αντιστέκεται στην ερμηνεία: «Στις μελέτες μου, προσπαθώ να προσανατολιστώ μέσα στο ποίημα χωρίς να καταστρέφω τη σαγηνευτική του δύναμη. Σε ορισμένες περιπτώσεις προσπαθώ να εκμαιεύσω από το ποίημα τους τρόπους με τους

οποίους δημιουργείται η μαγεία, αλλά τίποτα παραπάνω».

Συμπερασματικά, αντιμετωπίζει την ανάγνωση του κάθε ποιήματος «σαν μία σύμπραξη συναισθηματική και δημιουργική», όπως τη χαρακτηρίζει, του κριτικού λόγου με τον ποιητικό. Μάλιστα, καταλήγοντας ακροτελεύτια σ' ένα αιρετικό διά ταύτα, υποστηρίζει ότι «ο κριτικός λόγος είναι ευτελής και δεν μπορεί να δημιουργήσει παρά μόνον εκμαγεία της ποίησης: για μένα το ποίημα είναι «άγαλμα ελέφαντός τε και χρυσού», ενώ ο κριτικός λόγος είναι το «κεραμούν και φαύλον» για να χρησιμοποιήσω τα λόγια του Απολλωνίου που παραθέτει ο Καβάφης στο ποίημα «Απολλώνιος Τυανεύς

εν Ρόδω». Παραμένει ακλόνητη η αλήθεια ότι ο ποιητικός λόγος είναι πρωταρχικός, ενώ ο κριτικός λόγος είναι δευτερογενής».

Τώρα μια μακριά από τις υποχρεώσεις της καθηγητικής έδρας και αποενοχοποιημένος από το πανεπιστημιακό περιβάλλον, δεν διστάζει να γίνει εξομολογητικός, απεκδυόμενος τον μανδύα του θεωρητικού λόγου: «Μπορώ να ομολογήσω ότι σπάνια απόλαυσα το διάβασμα θεωρητικού κειμένου - ιδιαίτερα μάλιστα εφόσον έβρισκα τα ίδια τα λογοτεχνικά κείμενα τόσο συναρπαστικά, ώστε για μένα δεν χρειαζόταν κανένα είδος θεωρητικής υποστήριξης ή αποδόμησης. Πιστεύω ότι πολλές φορές η θεω-

ρία της λογοτεχνίας προχωρεί σε υπερβολικές γενικεύσεις που επισκιάζουν την ατομικότητα του συγκεκριμένου κειμένου».

Ορισμένες από τις μελέτες, που συμπεριλαμβάνονται σ' αυτόν τον τόμο, τις έγραψε απευθείας στα ελληνικά, άλλες τις έγραψε πρώτα στα αγγλικά και εν συνεχεία τις μετέφρασε ο ίδιος στα ελληνικά, ενώ άλλες μεταφράστηκαν από τρίτες.

Ο Πίτερ Μάκριτς θεωρεί την Ελλάδα δεύτερη πατρίδα του, την οποία επισκέπτεται συστηματικά από το 1969, οπότε έμεινε επί μία τριετία για να εκπνήσει τη διδακτορική του διατριβή, με θέμα το ελληνικό μυθιστόρημα του μεταπολέμου. Ως καθηγητής στο Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης, δίδαξε από το 1981 ως τη συνταξιοδότησή του, το 2004, νεοελληνική γλώσσα και δημοσίευσε άρθρα για τον Σολωμό, τον Καρυωτάκη, το προπολεμικό και το μεταπολεμικό μυθιστόρημα, καθώς και την ποινική διάλεκτο. Επίσης επιμελήθηκε την έκδοση των μυθιστορημάτων του Κοσμά Πολίτη, «Ετοίκα» και «Στου Χατζηφράγκου» («Εστία»).

Στα ελληνικά κυκλοφορούν ακόμη τα βιβλία του: «Η νεοελληνική γλώσσα», «Γραμματική της ελληνικής γλώσσας», «Βασική γραμματική της σύγχρονης ελληνικής γλώσσας» («Πατάκης»), «Διονύσιος Σολωμός» («Καστανιώτης»).